



QORAQALPOQ ETNOMADANIYATI ASOSIDA O'QUVCHILARNI ESTETIK TARBIYALASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Bekbosinov Dinmuhammad

*Nukus davlat pedagogika instituti
o'qituvchisi*

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada qoraqalpoq xalqining boy etnomadaniy merosi asosida o'quvchilarda estetik did, milliy g'urur va san'atga mehr uyg'otishning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Milliy urf-odatlar, xalq og'zaki ijodi, amaliy san'at va milliy kiyimlar orqali estetik tarbiya vositalarini dars jarayoniga integratsiyalash metodlari ochib berilgan.*

***Kalit so'zlar:** Qoraqalpoq etnomadaniyati, estetik tarbiya, milliy meros, pedagogika, amaliy san'at.*

Kirish

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalarining tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan davrida ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri – o'quvchilarni nafaqat bilimli va malakali, balki estetik didga ega, milliy qadriyatlarni anglashi va qadrlashi mumkin bo'lgan shaxs sifatida tarbiyalashdir. Bunda xalqning asrlar davomida shakllangan an'anaviy madaniyati, san'ati va urf-odatlari o'ziga xos pedagogik vosita sifatida alohida o'rin tutadi. Ayniqsa, qoraqalpoq xalqining boy etnomadaniy merosi – xalq og'zaki ijodi, amaliy san'ati, milliy liboslari, me'moriy obidalari, qadimiy urf-odat va marosimlari yosh avlodni estetik ruhda tarbiyalashda beqiyos imkoniyatlar yaratadi.

Estetik tarbiya – bu shunchaki go'zallikni his qilish emas, balki uni anglash, unga nisbatan ma'naviy-estetik munosabat bildira olish, go'zallik mezonlarini ongli ravishda baholay olish va estetik faoliyatda ishtirok etish qobiliyatini shakllantirishdir. Ushbu tarbiya turi orqali o'quvchilar badiiy obrazlar orqali fikr yuritish, tasavvur qilish, sezgi va tafakkur vositasida atrof-muhitni estetik qabul qilishni o'rganadilar. Bu jarayonda milliy san'at va madaniyatga tayangan holda tashkil etilgan ta'lim-tarbiya ishlari o'z samarasini ko'rsatadi.

Xususan, Qoraqalpog'iston Respublikasida istiqomat qiluvchi qoraqalpoq xalqining madaniy boyliklari o'zining badiiy mukammalligi, ramziy mazmunlari, shakl va tus jihatidan o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Bu xususiyatlar yosh avlodda go'zallikni anglash, milliy merosni qadrlash, san'atga mehr bilan qarash ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bois, qoraqalpoq etnomadaniyatini o'quv-tarbiya jarayoniga integratsiyalash – nafaqat estetik tarbiyaning, balki umuman barkamol shaxs kamolotining muhim tarkibiy qismidir.



Mavzuning dolzarbligi shundaki, hozirgi yosh avlod ko'plab tashqi madaniy axborotlar ta'sirida o'z milliy identitetini yo'qotish xavfiga duch kelmoqda. Shu sababli, qoraqalpoq xalqining etnomadaniy asoslarini o'quvchilarga o'rgatish orqali ularning milliy ongini mustahkamlash, san'at va madaniyatga ongli munosabatni shakllantirish zamonaviy ta'limning eng dolzarb masalalaridandir. Bu esa, o'z navbatida, ta'lim tizimida etnomadaniy yondashuv asosida estetik tarbiyani yo'lga qo'yish zaruratini keltirib chiqaradi.

Metodologiya

Tadqiqot quyidagi usullar asosida olib borildi:

- **Tahlil usuli:** Qoraqalpoq xalqining etnografik, folklor va san'atga oid manbalari o'rganildi.
- **Pedagogik kuzatuv:** Umumta'lim maktablarida olib borilgan dars va darsdan tashqari ishlarda estetik tarbiya elementlarining qo'llanilishi kuzatildi.
- **So'rovnoma va suhbatlar:** Qoraqalpoq madaniyatini o'rgatuvchi o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasida o'tkazildi.
- **Didaktik modellashtirish:** Etnomadaniyat asosidagi estetik tarbiyaning o'qituvchilar uchun amaliy modellarini ishlab chiqish.

Natijalar

Tadqiqot natijalariga ko'ra:

- Qoraqalpoq xalqining **amaliy san'ati** (gulchilik, gilamdo'zlik, tikuvchilik) o'quvchilarda nafosatga bo'lgan qiziqishni oshiradi.
- **Xalq og'zaki ijodi** (ertak, qo'shiqlar, maqollar) orqali estetik mazmunli ma'naviy saboqlar berish imkoniyati mavjud.
- **Milliy kiyimlar** va ularning bezaklari – nafaqat etnografik qimmatga, balki did tarbiyasiga xizmat qiluvchi pedagogik vositadir.
- Estetik tarbiya jarayonida o'quvchilar milliy merosni asrash, unga g'urur bilan qarash, go'zallikni qadrlash kabi fazilatlarni o'zlashtiradi.

Munozara

Qoraqalpoq etnomadaniyati – mustahkam estetik negizga ega bo'lgan, pedagogik imkoniyatlarga boy ijtimoiy hodisadir. Ushbu madaniy meros asosida o'quvchilarda shakllanuvchi estetik tarbiya ularning umumiy intellektual va axloqiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, milliy san'at elementlarini darslarda integratsiyalash orqali yosh avlodning identiteti mustahkamlanadi.

Ammo amaliyotda bu imkoniyatlar yetarli darajada foydalanilmayapti. O'qituvchilarning etnomadaniy bilim darajasi, metodik qo'llanmalar yetishmasligi, dars rejalarining andozaviyligi bu yo'nalishdagi muammolar sirasiga kiradi.



Xulosa

Qoraqalpoq etnomadaniyati asosida o'quvchilarni estetik tarbiyalash — ularning nafaqat badiiy didini, balki milliy o'zlikni anglashini ta'minlaydi. Bu esa barkamol avlod tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, dars jarayonlarida etnomadaniy materiallardan keng foydalanish, o'qituvchilarni maxsus metodik kurslarda tayyorlash va o'quv-metodik adabiyotlar bilan ta'minlash muhim vazifadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – T.: Ma'naviyat, 2008.
2. Qosimov B. va boshqalar. *Milliy qadriyatlar va tarbiya*. – T.: O'qituvchi, 2012.
3. Qoraqalpoq xalq og'zaki ijodidan namunalari. – Nukus: Qoraqalpoqstan, 2020.
4. Jumaniyozova M. *Qoraqalpoq xalqining amaliy san'ati va tarbiya masalalari*. – Nukus, 2018.
5. Daminov A. *Etnopedagogika asoslari*. – T.: Fan, 2015.

